ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ SIR GORDON SLYNN της 18ης Ιουνίου 1987 *

Κύριε πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

Η Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven, NV (εφεξής: RSV) ήταν καθ' όλη την υπό κρίση περίοδο τελευταία μητρική εταιρία ενός σημαντικού ολλανδικού ομίλου που επεδίδετο σε διάφορες βιομηχανικές δραστηριότητες κατασκευών. Άσκησε την παρούσα προσφυγή βάσει του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ αμφιβητώντας τη νομιμότητα της αποφάσεως 85/351/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 19ης Δεκεμβρίου 1984 (ΕΕ 1985, L 188, σ. 44), με την οποία έγινε δεκτό στο άρθρο 1 ότι η ενίσχυση που χορήγησαν οι Κάτω Χώρες στην RSV ήταν ασυμβίβαστη με την κοινή αγορά δυνάμει του άρθρου 92 και υποχρέωσε τις Κάτω Χώρες να ζητήσουν την επιστροφή της ενισχύσεως (άρθρο 2) και να πληροφορήσουν την Επιτροπή, εντός προθεσμίας δύο μηνών από της κοινοποιήσεως της αποφάσεως, για τα ληφθέντα σχετικώς μέτρα (άρθρο 3).

Δεν αμφισβητείται μεταξύ των διαδίκων ότι η RSV αντιμετώπιζε δυσχέρειες πριν από το 1979 και ότι η κυβέρνηση της είχε χορηγήσει ενίσχυση με έγκριση της Επιτροπής. Με έγγραφο της 1ης Ιουνίου 1979, απευθυνόμενο στον πρόεδρο του δεύτερου νομοθετικού σώματος του Κοινοβουλίου των Κάτω Χωρών ο Υπουργός Οικονομικών γνωστοποίησε ότι η RSV είχε καταλήξει στο συμπέρασμα ότι ήταν αναγκαίο να σταματήσει τις δραστηριότητές της στους τομείς των μεγάλων ναυπηγήσεων, της κατασκευής και της επισκευής των μεγάλων εγκαταστάσεων off-shore, τις οποίες πραγματοποιούν διάφορες θυγατρικές επιχειρήσεις, μία από τις οποίες ονομάζεται « VDSM ». Κατά συνέπεια αποφασίστηκε ότι ο όμιλος RSV θα απαλλασσόταν, αναδρομικά από την 1η Ιανουαρίου 1979, από τις οικονομικές συνέπειες της συνεχίσεως των εν λόγω δραστηριοτήτων εν αναμονή οριστικής αποφάσεως του κράτους ως προς την επανάληψή τους. Αυτό το μέτρο, καθώς και άλλα μέτρα αναδιαρθρώσεως που έπρεπε να εφαρμοστούν στην επιχείρηση RSV επέβαλε τη χορήγηση νέας κρατικής ενισχύσεως.

Η τελευταία παράγραφος αυτού του εγγράφου έχει ως εξής:

« Η προσφορά ενισχύσεως, που περιγράφεται στο παρόν έγγραφο, θα εκτεθεί λεπτομερώς σε έγγραφο προς την RSV. Θα σκεφθώ σχετικώς με τη δέουσα προσοχή ως προς τη διατύπωση της προτάσεως ενισχύσεως και των προϋποθέσεων. Οι προϋποθέσεις αυτές μπορούν επίσης να αφορούν και άλλα θέματα εκτός από αυτά που αναφέρονται στο παρόν έγγραφο, αν θεωρήσω ότι αυτό είναι σκόπιμο για να επιτευχθεί ο στόχος που επιδιώκεται με τη χορηγούμενη ενίσχυση. Στη συνέχεια, η προσφορά της ενισχύσεως θα πρέπει να εγκριθεί από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Μέχρις ότου δοθεί αυτή η έγκριση, η προσφορά δεν έχει δεσμευτικά αποτελέσματα. Μπορούν να καθοριστούν και άλλες προϋποθέσεις που θα κριθούν σκόπιμες κατόπιν της θέσεως που θα λάβει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή. »

Οι διάδικοι διαφωνούν ως προς τα αποτελέσματα αυτού του εγγράφου. Δεν αμφισβητείται, πάντως, ότι στάλθηκε στην Επιτροπή και ότι η Επιτροπή δεν προέβη σε καμία ενέργεια μετά τη λήψη του.

* Μετάφραση από τα αγγλικά.

Λίγο αργότερα, η κυβέρνηση αποφάσισε να αναλάβει τις δραστηριότητες της RSV στον τομέα των μεγάλων ναυπηγήσεων και του μεγάλου off-shore και να ιδρύσει για το σκοπό αυτό μία εταιρία την κυριότητα της οποίας θα είχε εξ ολοκλήρου το κράτος (και θα ονομαζόταν « ROS », αρχικά του Rotterdam Off-shore en Scheepsbouwcombinatie). Στο μεταξύ, η RSV θα συνέχιζε τις εν λόγω δραστηριότητες επ' ονόματι του δημοσίου. Στις αρχές του 1980, η κυβέρνηση μετέβαλε γνώμη. Η ROS δεν ιδρύθηκε. Η κυβέρνηση αποφάσισε να μη συνεχίσει τις εν λόγω δραστηριότητές και ζήτησε από την RSV να επιβλέπει την ομαλή περάτωση των τρεχουσών εργασιών, την απόλυση του προσωπικού και το κλείσιμο των ναυπηγείων. Συμφωνήθηκε το κόστος αυτών των εργασιών να το καλύψει το κράτος.

Ο Υπουργός Οικονομικών πρότεινε πρόσθετες ενισχύσεις σε σχέση με τις ενισχύσεις που είχαν ήδη χορηγηθεί με έγγραφο της 17ης Μαρτίου 1980, απευθυνόμενο προς την RSV και, με τροποποιημένη μορφή, με έγγραφο της 23ης Απριλίου 1980. Η RSV αποδέχτηκε γραπτώς τις προτάσεις που περιέχονταν στο τελευταίο αυτό έγγραφο. Η προσφορά που έγινε αποδεκτή αφορούσε καταβολή 280 εκατομμυρίων φιορινίων (HFL), προκειμένου να αντισταθμιστούν οι ζημίες της RSV από την 1η Ιανουαρίου 1979 στον τομέα των μεγάλων ναυπηγήσεων και των κατασκευών off-shore, καθώς και την παύση των ναυπηγικών δραστηριοτήτων της VDSM, η ενίσχυση δε αυτή θα έπρεπε να επιστραφεί, εφόσον οι ζημίες δεν θα υπερέβαιναν το χορηγούμενο ποσό. Στη συνέχεια, το κράτος δεσμεύτηκε να αναλάβει κατά 50 % τις ζημίες που κυμαίνονται μεταξύ 330 και 400 εκατομμυρίων HFL και κατά 80 % τις ζημίες πέραν των 400 εκατομμυρίων HFL. Ο υπουργός δεν απέκλεισε τη δυνατότητα υψηλότερης συμμετοχής του δημοσίου αν η ολλανδική Nationale Investeringsbank τον ειδοποιούσε ότι οι πρόσθετες αυτές ζημίες θα συνεπάγονταν απαράδεκτα αποτελέσματα χρήσεως για την RSV. Ένα πρόσθετο ποσό 30 εκατομμυρίων HFL θα έπρεπε να καταβληθεί για να καλυφθούν τα διοικητικά έξοδα και το κόστος μειώσεως της ικανότητας παραγωγής. Επιπλέον, έπρεπε να διατεθούν στην RSV άτοκες προκαταβολές, το δε ύψος των εξοικονομούμενων τόκων υπολογίστηκε από την RSV σε 20 εκατομμύρια HFL. Το συνολικό ύψος αυτών των τριών επιμέρους ποσών ανέρχεται, επομένως, σε 330 εκατομμύρια HFL (280 + 30 + 20) χωρίς να υπολογιστούν ορισμένα ποσά που θα μπορούσαν να καταβληθούν στη συνέχεια βάσει της δεσμεύσεως που αναφέρεται ως απεριόριστη δέσμευση ή « λευκή επιταγή ».

Δεν αμφισβητείται ότι τα έγγραφα αυτά δεν στάλθηκαν ποτέ στην Επιτροπή η οποία και δεν τα είδε πριν από την άσκηση της υπό κρίση προσφυγής.

Στις 19 Νοεμβρίου 1980 έγινε μία πολυμερής συνεδρίαση σχετικά με τις ναυπηγήσεις μεταξύ ορισμένων εκπροσώπων της Επιτροπής και των κρατών μελών. Ένα από τα σημεία που εξετάστηκαν ήταν η πρόθεση της ολλανδικής κυβερνήσεως να χορήγησει πρόσθετη ενίσχυση στην RSV. Η Επιτροπή, καίτοι δεν προσκόμισε στο Δικαστήριο τα πρακτικά αυτής της συνεδριάσεως, ισχυρίστηκε, με την απάντησή της στη δεύτερη από τις γραπτές ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο, ότι τον Οκτώβριο 1980 είχε λάβει από τις ολλανδικές αρχές ένα έγγραφο που έφερε τον τίτλο « Προβλήματα που αντιμετωπίζει ο όμιλος RSV » και στο οποίο εκθέτονταν τα προτεινόμενα νέα μέτρα ενισχύσεως υπέρ της RSV· το έγγραφο αυτό αποτέλεσε τη βάση του τηλετυπήματος που απηύθυνε η Επιτροπή στα άλλα κράτη μέλη στις 4 Νοεμβρίου 1980 πριν από την πολυμερή συνεδρίαση. Μετά από αυτή τη συνεδρίαση η ολλανδική κυβέρνηση κοινοποίησε επισήμως το σχέδιο ενισχύσεως στην Επιτροπή με τηλετύπημα της 12ης Δεκεμβρίου 1980 και με έγγραφο της 26ης Φεβρουαρίου 1981, το οποίο, όπως φαίνεται, επαναλαμβάνει, αναφερόμενο σ' αυτό, το προηγούμενο έγγραφο και το παράρτημά του, εκθέτοντας

ότι παράλληλα με άλλα ποσά 310 εκατομμύρια HFL έπρεπε να τεθούν στη διάθεση της RSV για τη διάλυση των μεγάλων ναυπηγήσεων της VDSM. Φαίνεται επίσης ότι το ποσό των 310 εκατομμυρίων αντιστοιχεί στο ποσό των 280 συν 30 εκατομμυρίων που αναφέρονται στο έγγραφο της 23ης Απριλίου 1980.

Με έγγραφο της 26ης Μαρτίου 1981, η Επιτροπή πληροφόρησε την ολλανδική κυβέρνηση ότι, ενόψει των απόψεων που εξέθεσαν τα κράτη μέλη κατά την πολυμερή συνάντηση, δεν είχε αντιρρήσεις ως προς το σχέδιο ενισχύσεως που προτάθηκε με το τηλετύπημα της 12ης Δεκεμβρίου 1980 και το έγγραφο της 29ης Φεβρουαρίου 1981.

Οι ζημίες σχετικά με τις μεγάλες ναυπηγήσεις και το μεγάλο off-shore (« ζημίες ROS ») εξακολούθησαν εντούτοις να αυξάνουν και μια νέα συμφωνία, που περιέχεται στο έγγραφο της 6ης Απριλίου 1982, επήλθε μεταξύ της RSV και του υπουργού. Το κράτος καθόρισε ένα μέγιστο όριο συμμετοχής του στις ζημίες ROS. Μία διάκριση έγινε μεταξύ των ζημιών που συνδέονται με την κατασκευή μιας πλατφόρμας βυθοκορήσεως off-shore γνωστής με το όνομα « Simon-Stevin » και άλλων ζημιών ROS.

Για τις άλλες ζημίες ROS η συμμετοχή του κράτους περιοριζόταν ως ακολούθως: τα 330 πρώτα εκατομμύρια HFL θεωρείται ότι έχουν ήδη καλυφθεί. Το κράτος ανέλαβε ήδη την υποχρέωση να καλύψει κατά 100 % τις ζημίες μεταξύ 330 και 400 εκατομμυρίων HFL, κατά 80 % τις ζημίες μεταξύ 400 και 470 εκατομμυρίων HFL και τίποτε περισσότερο (επομένως 126 επιπλέον εκατομμύρια HFL συνολικώς). Για τις ζημίες που αφορούν τη Simon-Stevin το κράτος δέχτηκε να καλύψει κατά 80 % ζημίες μέχρι 210 εκατομμύρια, πράγμα που συνιστά μέγιστη επένδυση 168 εκατομμυρίων HFL. Επομένως, οι ρήτρες του Απριλίου 1982 περιόρισαν συνολικώς τη συμμετοχή του κράτους στις ζημίες πέραν των 330 εκατομμυρίων HFL σε 294 εκατομμύρια HFL.

Από αυτό το ποσό 47,5 εκατομμύρια είχαν ήδη καταβληθεί στις 29 Δεκεμβρίου 1981 δυνάμει των συμφωνιών του Απριλίου 1980 επειδή το 1981 ήταν σαφές ότι οι ζημίες ROS θα υπερέβαιναν κατά πολύ τα 400 εκατομμυρίων HFL. Ποσό 238,5 εκατομμυρίων καταβλήθηκε περί την 29η Απριλίου 1982 (ημερομηνία αναφερόμενη εσφαλμένως στην απόφαση ως 2 Απριλίου 1982). Επομένως, το μεγαλύτερο μέρος της ενισχύσεως καταβλήθηκε πριν κοινοποιηθεί όλη η ενίσχυση στην Επιτροπή. Τα απομένοντα 8 εκατομμύρια, όπως φαίνεται, δεν καταβλήθηκαν ποτέ. Οι ζημίες ROS κόστισαν έτσι στις Κάτω Χώρες 596 εκατομμύρια HFL σε ρευστό χρήμα (310 + 47,5 + 238,5) και 20 εκατομμύρια HFL από εξοικονομηθέντες τόκους, ήτοι συνολικώς 616 εκατομμύρια HFL.

Αυτό το ίδιο το έγγραφο της 6ης Απριλίου 1982 δεν στάλθηκε στην Επιτροπή. Πάντως, η κυβέρνηση κοινοποίησε τη νέα συμφωνία με τηλετύπημα της 19ης Ιουλίου 1982 που διαβιβάστηκε στην Επιτροπή από το Μόνιμο Αντιπρόσωπο των Κάτω Χωρών στις Βρυξέλλες, στις 20 Ιουλίου 1982. Το τηλετύπημα ανέφερε ότι η οριστική συμμετοχή της κυβερνήσεως στις ζημίες ROS υπερέβη κατά 294 εκατομμύρια HFL το ποσό που είχε προβλεφθεί στα μέσα του 1980 και παρέπεμπε στο τηλετύπημα της 12ης Δεκεμβρίου 1980. Ο οριθμός αυτός μου φαίνεται πολύ χαμηλός αν ληφθεί υπόψη η αλληλογραφία του 1980. Πάντως, η κυβέρνηση δήλωσε ότι η RSV είχε το δικαίωμα να επιβαρύνει το δημόσιο με τις ζημίες ROS δυνάμει του εγγράφου της 1ης Ιουνίου 1979, το οποίο διαβιβάστηκε στην Επιτροπή. Η κυβέρνηση εξήγησε, στη συνέχεια, αυτά που συνέβησαν κατόπιν, ιδίως την απόφαση να μην ιδρυθεί η ROS και να ζητηθεί από την RSV να ολοκληρώσει την εκτέλεση των παραγγελιών που είχαν ληφθεί επ' ονόματι της ROS· η κυβέρνηση, χωρίς να αναφερθεί ειδικά στα έγγραφα του Μαρτίου και

Απριλίου 1980 ή του Απριλίου 1982, εξέθεσε λεπτομερώς τη συμμετοχή της στις ζημίες ROS. Διευκρίνισε ότι το συνολικό ύψος που ανέλαβε να καλύψει περιορίζεται σε 680 εκατομμύρια HFL και ότι όλες τις πρόσθετες ζημίες έπρεπε να αναλάβει η RSV.

Με τηλετύπημα της 29ης Ιουλίου 1982, η Επιτροπή ζήτησε να πληροφορηθεί αν οι ενισχύσεις είχαν τεθεί στη διάθεση της RSV και, σε καταφατική απάντηση, σε ποια ημερομηνία· ζήτησε επίσης λεπτομερείς πληροφορίες ως προς τις βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες μελλοντικές προοπτικές της RSV. Η τελευταία φράση του τηλετύπου διευκρίνιζε ότι οι πληροφορίες αυτές ήταν αναγκαίες για την ορθή εκτίμηση της ενισχύσεως και ότι, για το λόγο αυτό, η προβλεφθείσα προθεσμία για τη διαδικασία έρευνας αναστέλλεται μέχρις ότου παρασχεθούν αυτές οι πληροφορίες.

Στην απάντησή της, με τηλετύπημα της 12ης Αυγούστου, η κυβέρνηση παραδέχτηκε ότι 286 εκατομμύρια HFL είχαν τεθεί στη διάθεση της RSV στα τέλη του Απριλίου 1982 (παρόλο που στην πραγματικότητα 47,5 εκατομμύρια είχαν καταβληθεί το Δεκέμβριο 1981) σύμφωνα με την υποχρέωση του κράτους να συμμετάσχει στο κόστος της προοδευτικής καταργήσεως των μεγάλων ναυπηγήσεων, καίτοι το μεγαλύτερο μέρος του ποσού καταβλήθηκε για την καταγγελία της συμβάσεως που αφορούσε την πλατφόρμα Simon-Stevin. Η κυβέρνηση προσέθετε ότι επιτρεπόταν συγκρατημένη αισιοδοξία ως προς το μέλλον του ομίλου RSV στο σύνολό του.

Με έγγραφο της 8ης Οκτωβρίου 1982 η Επιτροπή πληροφόρησε την ολλανδική κυβέρνηση ότι αποφάσισε να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, ως προς το μέτρο της ενισχύσεως. Η Επιτροπή υπογράμμισε ότι η κυβέρνηση είχε παραλείψει να κοινοποιήσει το μέτρο της ενισχύσεως πριν προβεί στην καταβολή και επιφυλάχθηκε να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται γι' αυτή την παράβαση από τους κανόνες της Συνθήκης.

Η κυβέρνηση είχε μία συνάντηση με την Επιτροπή στα τέλη του Οκτωβρίου 1982 και έστειλε στην Επιτροπή τηλετύπημα, στις 7 Δεκεμβρίου 1982, με το οποίο τόνιζε τον εξαιρετικό και επείγοντα χαρακτήρα των μέτρων ενισχύσεων, την απειλή που υφίστατο για την επιβίωση του ομίλου RSV, καθώς και της Volker-Stevin, δηλαδή τον υποψήφιο αγοραστή της πλατφόρμας Simon-Stevin, πράγμα που θα είχε ως συνέπεια απώλεια 43 000 θέσεων εργασίας, από τις οποίες οι 25 000 στις Κάτω Χώρες.

Τον Ιανουάριο 1983 η ολλανδική κυβέρνηση αποφάσισε να μη χορηγήσει πλέον πρόσθετη ενίσχυση στην RSV. Αμέσως μετά, η RSV υπέβαλε αίτηση αναστολής πληρωμών (surseance van betaling), η οποία της χορηγήθηκε στις 9 Φεβρουαρίου 1983. Όπως φαίνεται, ακόμα και μετά από αυτή την απόφαση, τέθηκαν πιστώσεις στη διάθεση του ομίλου.

Η κυβέρνηση εξάρτησε τη χορηγηθείσα ενίσχυση υπό τον όρο ότι η ενίσχυση θα επιστρεφόταν, αν η RSV ετίθετο υπό εκκαθάριση. Η απάντηση της RSV στις γραπτές ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο δείχνει ότι το κράτος ζήτησε από την RSV την επιστροφή συνολικού ποσού 892 934 037,04 HFL προσαυξημένου με τους τόκους και τα έξοδα. Από το ποσό αυτό 576 εκατομμύρια HFL αφορούν, όπως ειπώθηκε, τις ζημίες ROS από του Απριλίου 1983. Παρόλο που, κατά τη γνώμη μου, το ποσό θα έπρεπε να ανέρχεται σε 596 εκατομμύρια HFL, όπως ήδη υποστήριξα, η διαφορά δεν είναι εν προκειμένω ουσιώδης. Η RSV προσέβαλε τις διοικητικές αποφάσεις περί επιστροφής του ποσού και το θέμα εξακολουθεί να εκκρεμεί ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Επομένως, η RSV αμφισβητεί εν προκειμένω τη νομιμότητα αποφάσεως που ελήφθη δύο χρόνια πριν από την έναρξη της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, δηλαδή τη 19η Δεκεμβρίου 1984.

Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτό της προσφυγής. Υποστηρίζει ότι η RSV επειδή εν πάση περιπτώσει θα υποχρεωθεί να επιστρέψει την ενίσχυση, δεν έχει συμφέρον προς άσκηση της προσφυγής. Η RSV απαντά ότι η κυβέρνηση στηρίζεται, στο πλαίσιο της δίκης ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, στην υποχρέωση επιστροφής που επιβάλλεται με την απόφαση και ότι, αν η RSV κερδίσει τη δίκη βάσει του εθνικού δικαίου το οποίο επικαλείται σ' αυτή τη δίκη, η απόφαση θα συνιστά για την κυβέρνηση το μοναδικό έρεισμα για την αξίωση επιστροφής. Η RSV έχει, επομένως, συμφέρον να προσβάλει την απόφαση. Νομίζω ότι ο συλλογισμός αυτός είναι ορθός, αλλά, εν πάση περιπτώσει, μου φαίνεται ότι απόφαση που επιβάλλει σε κράτος μέλος την υποχρέωση να ανακτήσει σημαντικά χρηματικά ποσά που καταβλήθηκαν σε επιχείρηση υπό τη μορφή ενισχύσεως ασυμβίβαστης με την κοινή αγορά αφορά άμεσα και ατομικά την επιχείρηση αυτή υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης ΕΟΚ. Κατά τη γνώμη μου είναι σαφές ότι η προσφυγή είναι παραδεκτή.

Η RSV επικαλείται οκτώ λόγους κατά της αποφάσεως. Οι διάδικοι με τις αγορεύσεις τους διατύπωσαν τις απόψεις τους επί αυτών των λόγων, όπως εκτίθεται με την έκθεση για την επ' ακροατηρίου συζήτηση και, κατά συνέπεια, το ίδιο θα κάνω και εγώ εδώ.

Το πρώτο επιχείρημα συνίσταται στο ότι η υποχρέωση επιστροφής είναι παράνομη, διότι οι ρήτρες του 1982 δεν έπρεπε να κοινοποιηθούν στην Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 3. Κατά την RSV, αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι οι ρήτρες του Απριλίου 1982 τροποποίησαν απλώς τις ρήτρες του 1980 (περιορίζοντάς τες μάλλον παρά επεκτείνοντάς τες), απορρέουν δε και οι δύο από το έγγραφο της 1ης Ιουνίου 1971 που ενέκρινε η Επιτροπή. Η Επιτροπή υποστηρίζει, ορθώς κατ' εμέ, ότι το έγγραφο της 1ης Ιουνίου 1979 δεν αποτελεί συμφωνία, ούτε θεσπίζει μέτρο ενισχύσεως: πρόκειται μάλλον για δήλωση προθέσεως να θεσπιστεί μέτρο ενισχύσεως, οι λεπτομέρειες του οποίου θα διευκρινίζονταν με έγγραφο προς την RSV. Ο υπουργός χαρακτήρισε αυτό το έγγραφο ως μια τέτοια δήλωση με το έγγραφό του προς την RSV της 17ης Μαρτίου 1980. Εν πάση περιπτώσει η Επιτροπή δεν ενέκρινε το εν λόγω έγγραφο. Τίποτα από όσα επακολούθησαν δεν μου φαίνεται να εμποδίζει την Επιτροπή να υποστηρίξει στην παρούσα δίκη ότι εκτίμησε ορθώς το έγγραφο και ότι η σιωπή της δεν μπορεί να εκληφθεί ως έγκριση ενός προγράμματος ενισχύσεως που της γνωστοποιήθηκε με το εν λόγω έγγραφο. Επιπλέον, είναι σαφές, κατ' εμέ, ότι κατά τον υπό κρίση χρόνο η Επιτροπή δεν ήταν ενήμερη των απεριόριστων δεσμεύσεων που περιέχονται στα έγγραφα της 17ης Μαρτίου και 23ης Απριλίου 1980, ούτε επίσης όταν της κοινοποιήθηκαν οι ρήτρες του Απριλίου 1982 με τις οποίες πληροφορήθηκε για πρώτη φορά τις ειδικότερες λεπτομέρειες. Κατά κανένα τρόπο δεν ήταν εξουσιοδοτημένος ο Υπουργός Οικονομικών να πληροφορήσει την RSV (όπως έκανε με το έγγραφό του της 3ης Απριλίου 1981) ότι η Επιτροπή είχε εγκρίνει τη σχεδιαζόμενη ενίσχυση που αναφερόταν στα δύο εν λόγω έγγραφα. Εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 93, παράγραφος 3, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να πληροφορούν την Επιτροπή περί των «σχεδίων που αποβλέπουν να... τροποποιήσουν τις ενισχύσεις ...», από κάθε δε άποψη οι ρήτρες του 1982 συνιστούσαν τροποποίηση των ενισχύσεων που είχαν ήδη χορηγηθεί ή για τις οποίες είχε ήδη δοθεί υπόσχεση. Θεωρώ ότι ο πρώτος ισχυρισμός της RSV δεν είναι βάσιμος και πρέπει να απορριφθεί.

Ο δεύτερος λόγος που προβάλλει η RSV συνίσταται στο ότι η Επιτροπή άφησε να παρέλθουν δύο χρόνια μεταξύ της ενάρξεως της πριν από την άσκηση της προσφυγής διαδικασίας βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, και της εκδόσεως της αποφάσεως. Ενεργώντας κατ'

αυτό τον τρόπο, η Επιτροπή δεν επέδειξε την αναγκαία επιμέλεια, δεν συμμορφώθηκε με τις απαιτήσεις της ασφάλειας δικαίου και παρέβη τους κανόνες της χρηστής διοικήσεως, επιβάλλοντας ιδίως την υποχρέωση επιστροφής μετά την παρέλευση ενός τόσο μεγάλου χρονικού διαστήματος, κατά το οποίο η RSV, οι μέτοχοί της και οι πιστωτές της εξαρτώνταν από τις χορηγηθείσες ενισχύσεις και σχημάτισαν την πεποίθηση ότι τα ποσά αυτά ανήκαν στην RSV απολύτως νομίμως.

Η Επιτροπή απαντά ότι κατά τη διάρκεια της περιόδου των 26 μηνών συμβουλευόταν τακτικά την ολλανδική κυβέρνηση ως προς την εξέλιξη της εκκαθαρίσεως της RSV. Η καθυστέρησή της να λάβει την απόφαση υποδηλώνει όχι έλλειψη επιμέλειας ή συμμόρφωση με τους κανόνες της χρηστής διοικήσεως, αλλά κατανόηση για τις δυσχέρειες που προκλήθηκαν από την παρακμή ενός σημαντικού ομίλου. Η κατάσταση της RSV ήταν τόσο περίπλοκη και οι συνέπειες από την κατάρρευσή της τόσο σοβαρές, ώστε ήταν αδύνατο να εκδοθεί απόφαση νωρίτερα.

Η RSV αντιτάσσει ότι η καθυστέρηση της Επιτροπής προξένησε περισσότερα προβλήματα, όχι δε λιγότερα κατά τη διαδικασία της εκκαθαρίσεως. Εν πάση περιπτώσει, όπως έχω ήδη εκθέσει, η ολλανδική κυβέρνηση αξίωσε την επιστροφή πολλών εκατομμυρίων HFL στο πλαίσιο των ζημιών ROS (οι οποίες περιλαμβάνουν τα ποσά που αφορά η απόφαση) στις αρχές του 1983, πλέον των 18 μηνών πριν από την έκδοση της αποφάσεως. Η RSV ισχυρίζεται, όπως φαίνεται, ότι η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση για να έρθει αρωγός στην ολλανδική κυβέρνηση η οποία χρειαζόταν μια απόφαση που να επιβάλλει την επιστροφή, ώστε να μπορέσει να ζητήσει αυτό που θεωρεί ως δημόσιο χρήμα που δαπανήθηκε τελείως περιττά για την RSV. Η Επιτροπή προσπάθησε στην αρχή να αφήνει το πρόβλημα σιγά σιγά να εκφυλιστεί, κατόπιν όμως πιέστηκε από την ολλανδική κυβέρνηση να εκδώσει απόφαση.

Κατά τη γνώμη μου, η Επιτροπή δεν δικαιούται να κινεί τη διαδικασία βάσει του άρθρου 93, παράγραφος 2, και να την αφήνει κατόπιν εκκρεμή ή να αναβάλλει ατερμόνως την έκδοση αποφάσεως. Οφείλει να εκδώσει απόφαση εντός ευλόγου χρόνου υπό το φως των συγκεκριμένων περιστάσεων, τόσο για να ακυρώσει το μέρος της ενισχύσεως που είναι ασυμβίβαστο με την κοινή αγορά όσο και για να καταστήσει δυνατό στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα να γνωρίζουν τη δεδομένη κατάσταση. Νομίζω ότι το Δικαστήριο έχει δεχτεί ότι αυτό αποτελεί ένα ουσιώδες στοιχείο της διαδικασίας στο πλαίσιο της υποθέσεως 59/79, Fédération nationale des producteurs de vins de table et vins de pays κατά Επιτροπής (ECR 1979, σ. 2425), στην οποία έκρινε ότι: «Όταν η Επιτροπή αποφασίζει να κινήσει τη διαδικασία δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 93 της Συνθήκης ΕΟΚ, διαθέτει εύλογο χρόνο για να περατώσει αυτή τη διαδικασία.»

Βεβαίως, η Επιτροπή οφείλει να εξετάζει τα περιστατικά και να προβαίνει στην εκτίμησή τους, αυτό δε απαιτεί χρόνο. Πάντως, στην παρούσα δίκη η Επιτροπή δεν μπόρεσε να δικαιολογήσει την εξαιρετικά μακρά περίοδο κατά τη διάρκεια της οποίας δεν εξέδωσε απόφαση ούτε να αποδείξει ότι προέκυψε οποιοδήποτε θετικό αποτέλεσμα. Αντιθέτως, τα επιχειρήματα που αντέταξε σε άλλους λόγους της προσφυγής της RSV επιτρέπουν τη σκέψη ότι κατά τη γνώμη της δεν υπήρχε η παραμικρή πιθανότητα να θεωρηθεί ότι η ενίσχυση συμβιβάζεται με την κοινή αγορά. Θα μπορούσε να είχε δοθεί απάντηση πολύ νωρίτερα, έτσι ώστε όλα τα μέρη να είχαν επακριβώς γνώση της καταστάσεως. Υπ' αυτές τις συνθήκες η καθυστέρηση της Επιτροπής είναι αδι-

καιολόγητη. Η μη τήρηση από την Επιτροπή της υποχρεώσεως ενεργείας με τη δέουσα επιμέλεια δεν είναι απλώς και μόνο τυπικού χαρακτήρα: έχει μια πρακτική συνέπεια που εμποδίζει την επίτευξη του στόχου των άρθρων 92 και 93. Παρατείνει τα αποτελέσματα μιας ενισχύσεως ασυμβίβαστης με την αγορά και εγκυμονεί τον κίνδυνο να περιέλθουν τα μέρη σε μια κατάσταση που δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, δεδομένου ότι η παρέλευση ορισμένου χρόνου μπορεί δικαιολογημένα να τα κάνει να υποθέσουν ότι η ενίσχυση δεν προσκρούει σε αντιρρήσεις, ακόμη και αν δεν μπορούν να εξομοιώσουν τη σιωπή με θετική γνώμη. Δεν νομίζω ότι μπορεί να υποστηριχθεί ότι η RSV δεν υπέστη ζημία απ' αυτή την καθυστέρηση. Ακόμη και αν δεν ληφθεί υπόψη ότι είχε πληροφορηθεί (κακώς) τον Απρίλιο του 1981 ότι η ενίσχυση είχε εγκριθεί από την Επιτροπή, βασίμως μπορούσε να πιστέψει ότι, εάν η Επιτροπή δεν γνωστοποιούσε ή τουλάχιστον δεν ειδοποιούσε με τη δέουσα επιμέλεια ότι η ενίσχυση δεν είχε εγκριθεί ή ότι δεν μπορούσε να εγκριθεί, δεν θα ήταν δυνατό να ζητηθεί η επιστροφή της ενισχύσεως.

Η απόφαση πρέπει κατά τη γνώμη μου να ακυρωθεί βάσει αυτού του δεύτερου λόγου που αντλείται από την έλλειψη εκδόσεως αποφάσεως εντός οιουδήποτε ευλόγου χρόνου.

Με το τρίτο της επιχείρημα, το οποίο από συστηματικής απόψεως θα έπρεπε να προηγείται του δευτέρου, η RSV υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παρέλειψε να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, εντός της προθεσμίας των δύο μηνών από της κοινοποιήσεως, την οποία τοποθετεί στις 19 Ιουλίου 1982. Η ενίσχυση, πράγματι, κοινοποιήθηκε στην Επιτροπή στις 20 Ιουλίου 1982, ημερομηνία κατά την οποία της διαβιβάστηκε από τη Μόνιμη Αντιπροσωπεία των Κάτω Χωρών στις Βρυξέλλες το τηλετύπημα της ολλανδικής κυβερνήσεως, της 19ης Ιουλίου 1982. Τα μέρη δεν διαφωνούν, όπως φαίνεται, ως προς το ότι η διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, κινήθηκε στις 8 Οκτωβρίου 1982, ημερομηνία κατά την οποία η Επιτροπή απέστειλε έγγραφο στην ολλανδική κυβέρνηση, ανακοινώνοντάς της ότι είχε αρχίσει η διαδικασία, η δε ημερομηνία της 14ης Οκτωβρίου που αναφέρεται στην απόφαση ήταν ανακριβής. Κατά τη γνώμη μου, η RSV συνάγει αυτή την περίοδο των δύο μηνών από τις αποφάσεις που εκδόθηκαν στις 11 Δεκεμβρίου 1973 σε μια σειρά υποθέσεις, ιδίως στην υπόθεση 120/73, Lorenz κατά Γερμανίας (ECR 1973, σ. 1471), και από την απόφαση που εκδόθηκε στην υπόθεση 84/82, Γερμανία κατά Επιτροπής (Συλλογή 1984, σ. 1451).

Οι υποθέσεις αυτές είχαν ως αντικείμενο το άρθρο 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, δυνάμει του οποίου τα σχέδια που αποβλέπουν να θεσπίζουν ή να τροποποιήσουν ενισχύσεις κοινοποιούνται στην Επιτροπή. Το Δικαστήριο δέχτηκε στην υπόθεση Lorenz ότι, για να σχηματίσει μια πρώτη γνώμη δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 3, η Επιτροπή οφείλει να διαθέτει εύλογη προθεσμία, προκειμένου να εξετάσει αν συμβιβάζεται σχέδιο ενισχύσεως με την κοινή αγορά. Για να κριθεί τι αποτελεί εύλογη προθεσμία τονίζεται ότι πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα άρθρα 173 και 175 της Συνθήκης τα οποία, εφαρμοζόμενα σε παρόμοιες καταστάσεις, προβλέπουν προθεσμία δύο μηνών κατά τη διάρκεια των οποίων πρέπει να κινηθεί η διαδικασία. Αν πριν από τη λήξη αυτής της προθεσμίας η Επιτροπή δεν έχει εγκρίνει την ενίσχυση, οφείλει να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, διαφορετικά το κράτος μέλος, αφού ειδοποιήσει την Επιτροπή, μπορεί να θέσει σε εφαρμογή τα μέτρα της ενισχύσεως τα οποία εμπίπτουν στη συνέχεια στο σύστημα των ήδη υφιστάμενων ενισχύσεων κατά την έννοια του άρθρου 93, παράγραφος 2, της Συνθήκης. Στην υπόθεση 84/82, Γερμανία κατά Επιτροπής, το Δικαστήριο αναφέρ-

θηκε στην προθεσμία « που συνήθως απαιτεί » μια πρώτη εξέταση στο πλαίσιο του άρθρου 93, παράγραφος 3, είναι δε δυνατό κατ' εξαίρεση να δικαιολογείται μακρότερη προθεσμία.

Στην παρούσα πάντως υπόθεση δεν πρόκειται για κοινοποίηση σχεδιαζόμενων μέτρων. Η ενίσχυση είχε χορηγηθεί ή η ήδη υφιστάμενη ενίσχυση είχε τροποποιηθεί πριν από την κοινοποίηση. Η Επιτροπή, αντί να δηλώσει ότι το μέτρο ενισχύσεως είχε γνωστοποιηθεί κατά παράβαση του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, πληροφόρησε την κυβέρνηση με έγγραφο της 8ης Οκτωβρίου 1982 ότι είχε αποφασίσει να κινήσει τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, και κάλεσε την κυβέρνηση να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της εντός δύο μηνών. Τα άλλα κράτη μέλη ενημερώθηκαν στις 10 Νοεμβρίου 1982, οι δε τρίτοι με ανακοίνωση που δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα στις 20 Νοεμβρίου 1982.

Η Επιτροπή υποστηρίζει καταρχάς ότι η απόφαση Lorenz δεν εφαρμόζεται στις ενισχύσεις που έχουν ήδη εκτελεστεί, αλλά μόνο στα σχέδια ενισχύσεων που κοινοποιούνται προσηκόντως.

Είναι ακριβές ότι η υπόθεση Lorenz αφορούσε απλώς σχέδια ενισχύσεων. Είναι προφανές ότι, εφόσον το σχέδιο κοινοποιηθεί, το κράτος μέλος δεν πρέπει να αναμένει επ' άπειρον για να πληροφορηθεί αν μπορεί να προβεί στην εκτέλεση της ενισχύσεως· γι' αυτό το λόγο (ο οποίος νομίζω ότι αποτελεί το θεμέλιο της αποφάσεως) το Δικαστήριο έκρινε ότι η Επιτροπή υποχρεούται να καθορίζει τη στάση της εντός προθεσμίας δύο μηνών από της κοινοποιήσεως του σχεδίου. Αν δεν εγκριθεί η ενίσχυση, πρέπει να κινηθεί η διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2, διαφορετικά το κράτος μέλος μπορεί να προβεί στην εκτέλεση της ενισχύσεως, αφού ειδοποιήσει την Επιτροπή.

Όταν η ενίσχυση έχει ήδη χορηγηθεί, ακόμη και αν δεν έχουν τηρηθεί οι διατάξεις του άρθρου 93, παράγραφος 3, της Συνθήκης, και στη συνέχεια γίνει η κοινοποίηση προς την Επιτροπή, το κράτος μέλος δεν περιέρχεται σε κατάσταση αδυναμίας προς ενέργεια. Δεν μπορεί να λεχθεί ότι υπάρχει ίδια επείγουσα ανάγκη να γίνει γνωστό αν η ενίσχυση εγκρίθηκε και ότι, όταν η ενίσχυση έχει τεθεί σε εφαρμογή, από ορισμένο χρόνο, η Επιτροπή μπορεί να χρειάζεται μεγαλύτερη προθεσμία για να αποφασίσει αν η ενίσχυση μπορεί να εγκριθεί παρά όταν εξετάζει σχέδια ενισχύσεως.

Πάντως, δεν είναι δυνατό να διαιωνίζεται το ζήτημα. Νομίζω ότι, κατ' αναλογία προς την απόφαση Lorenz σε σχέση με τις κοινοποιούμενες ενισχύσεις, η Επιτροπή υποχρεούται να σχηματίσει μια πρώτη γνώμη με τη δέουσα επιμέλεια. Πρέπει εντός προθεσμίας την οποία εκτιμώ κανονικά, βάσει της αποφάσεως Lorenz, σε δύο μήνες, να αποφασίσει αν η ενίσχυση συμβιβάζεται εκ πρώτης όψεως με τη Συνθήκη ή όχι. Αν δεν μπορέσει να σχηματίσει την πεποίθηση ότι η ενίσχυση δεν συμβιβάζεται, οφείλει τότε να κινήσει με την ίδια επιμέλεια τη διαδικασία που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 2. Κατά την άποψή μου, δεν νομίζω ότι η διαδικασία αυτή πρέπει κατ' ανάγκη να κινηθεί εντός της προθεσμίας των δύο μηνών, αν και πρέπει να κινηθεί χωρίς αδικαιολόγητη καθυστέρηση. Εν προκειμένω, η προθεσμία που προβλέπεται από το άρθρο 93, παράγραφος 2, είτε κινήθηκε (όπως νομίζω) με το έγγραφο της 8ης Οκτωβρίου 1982, όταν ζητήθηκε από την ολλανδική κυβέρνηση να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της, είτε κινήθηκε στις 10 ή 20 Νοεμβρίου 1982, όταν τα μέτρα γνωστοποιήθηκαν στα κράτη μέλη και σε τρίτους, κινήθηκε εντός ευλόγου χρόνου, ενόψει όλων των περιστάσεων εν προκειμένω και χωρίς καμία καθυστέρηση που να την καθιστά ελαττωματική. Δεν

θεωρώ ότι εν προκειμένω προέκυψε ζημία για οποιονδήποτε από την καθυστέρηση μέχρι τις 8 Οκτωβρίου ή 20 Νοεμβρίου 1982. Αν αποδεικνύεται ζημία (όπως στην υπόθεση Γερμανία, στην οποία δεν είχε ζητηθεί προσηκόντως η γνώμη των κρατών μελών ή στην υπόθεση Lorenz, στην οποία κράτος μέλος εμποδίστηκε να προβεί στην εκτέλεση της ενισχύσεως λόγω καθυστερήσεως) η κρίση μπορεί να είναι διαφορετική.

Επομένως, δεν μπορώ να δεχτώ το τρίτο επιχείρημα ως λόγο ακυρώσεως της αποφάσεως.

Αν είχα καταλήξει στο αντίθετο αποτέλεσμα, δηλαδή ότι η διαδικασία πρέπει να κινηθεί εντός των δύο μηνών από της κοινοποιήσεως δεν θα είχα δεχτεί το επιχείρημα της Επιτροπής ότι η αίτηση λήψεως πληροφοριών αναστέλει την προθεσμία μέχρι λήψεως της απαντήσεως, διότι διαφορετικά η διοίκηση θα μπορούσε σε όλες τις περιπτώσεις κατ' επανάληψη να παρατείνει την προθεσμία ζητώντας πληροφορίες.

Το τέταρτο επιχείρημα της RSV, που στηρίζεται στο άρθρο 190 της Συνθήκης ΕΟΚ, συνίσταται στο ότι η αιτιολογία της αποφάσεως είναι ανεπαρκής ή τουλάχιστον ακατανόητη και/ή αντιφατική.

Ορισμένα σημεία αναλύονται λεπτομερώς. Η ανάλυση αυτή περιέχει όπως αντιλαμβάνομαι, τέσσερις κύριες αντιρρήσεις. Οι τρεις πρώτες συνίστανται στο ότι η Επιτροπή: α) παρέλειψε να αναφέρει τους λόγους για τους οποίους ισχυρίζεται ότι τα εν λόγω μέτρα συνιστούν «κρατική ενίσχυση» υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1· β) δεν εξηγεί γιατί τα μέτρα αυτά επηρεάζουν τις εμπορικές ανταλλαγές μεταξύ κρατών και νοθεύουν τον ανταγωνισμό· γ) αναφέρει ανεπαρκείς λόγους για να δικαιολογήσει την άρνησή της να εξαιρέσει τα μέτρα βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, ιδίως εφόσον τα προηγούμενα μέτρα είχαν εξαιρεθεί.

Η απάντηση της Επιτροπής στην πρώτη αντίρρηση είναι ότι, όταν ένα κράτος μέλος χαρακτηρίζει ως ενίσχυση ένα μέτρο που για το λόγο αυτό ακριβώς το κοινοποιεί στην Επιτροπή η οποία και το εγκρίνει, δεν υποχρεούται να εξηγήσει λεπτομερώς τους λόγους της. Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή θεωρεί ότι είναι προφανές ότι το γεγονός ότι το κράτος προκατέβαλε 294 ή 286 εκατομμύρια HFL στην RSV συνιστά κρατική ενίσχυση.

Συμμερίζομαι αυτή την άποψη της Επιτροπής. Δεν μπορεί να υπάρξει σαφέστερη περίπτωση της έννοιας «ενίσχυση που χορηγείται από ένα κράτος» από την απευθείας καταβολή σημαντικών ποσών που προορίζονται να καλύψουν τα χρέη μιας επιχειρήσεως. Δεν υπάρχει διαφωνία ως προς αυτό το σημείο μεταξύ της Επιτροπής και της ολλανδικής κυβερνήσεως, ούτε δε και η RSV αμφισβητεί κατ' ουσία το χαρακτηρισμό της ενισχύσεως που δόθηκε στην καταβολή αυτή (κατ' αντίθεση προς την επίπτωσή της επί των εμπορικών ανταλλαγών και του ανταγωνισμού, καθώς και προς τη συμφωνία της με την κοινή αγορά, σημεία ως προς τα οποία οι διάδικοι διαφωνούν)· υποστηρίζει μάλλον ότι η Επιτροπή έπρεπε να προβεί σε ειδική διαπίστωση εν προκειμένω αντί να το αφήσει απλώς να υπονοηθεί και ότι η παράλειψη αυτή συνιστά χαρακτηριστική έλλειψη αιτιολογίας. Η άποψη αυτή είναι υπερβολικά τυπολατρική. Η Επιτροπή ορθώς θεώρησε εν προκειμένω ως αποδεδειγμένο ό, τι δεν αμφισβητήθηκε από την ολλανδική κυβέρνηση και ούτε ήδη αμφισβητείται από την RSV, δηλαδή ότι τα καταβληθέντα από την κυβέρνηση ως ενίσχυση ποσά αποτελούν πράγματι ενίσχυση.

Ως προς τη δεύτερη και την τρίτη αντίρρηση, που αφορούν το ζήτημα αν η απόφαση είναι επαρκώς αιτολογημένη για να συναχθεί η επί-

πτωση του μέτρου ενισχύσεως επί των εμπορικών ανταλλαγών και του ανταγωνισμού και για να δικαιολογηθεί η άρνηση εξαιρέσεως, η Επιτροπή είναι διστακτική, αν μη σιωπηλή.

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις 296 και 318/82, Βασίλειο των Κάτω Χωρών και Leeuwarder Papierwarenfabriek BV κατά Επιτροπής (« LPF »), το Δικαστήριο δέχτηκε με την απόφασή του της 13ης Μαρτίου 1985 ότι το άρθρο 190 επιβάλλει αιτιολογία που να « επιτρέπει στο Δικαστήριο να ασκήσει τον έλεγχό του και τους ενδιαφερόμενους να διατυπώσουν επωφελώς την άποψή τους ως προς το αν είναι αληθή και βάσιμα τα προβαλλόμενα περιστατικά και άλλα στοιχεία (σκέψη 21). Στην υπόθεση αυτή το Δικαστήριο, καίτοι είχε σχηματίσει την πεποίθηση ότι η απόφαση ήταν επαρκώς αιτιολογημένη ως προς το ζήτημα αν το μέτρο αποτελούσε ενίσχυση, έκρινε (σκέψεις 22 έως 24) ότι η απόφαση δεν περιείχε καμία αιτιολογία ως προς την εκτίμηση των κριτηρίων που κατέστησαν δυνατό να διαπιστωθεί ότι η ενίσχυση επηρεάζει τις εμπορικές ανταλλαγές ή νοθεύθει τον ανταγωνισμό υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, « δεδομένου ότι η επίδικη απόφαση δεν περιέχει κανένα στοιχείο όσον αφορά την κατάσταση της συγκεκριμένης αγοράς, το μερίδιο (της προσφεύγουσας) σ' αυτή την αγορά, το εμπόριο των εν λόγω προϊόντων μεταξύ των κρατών μελών και τις εξαγωγές της επιχείρησης ». Οι λόγοι που διατυπώθηκαν για να υποστηριχθεί ότι η ενίσχυση δεν ανταποκρινόταν στις αναγκαίες προϋποθέσεις ώστε να εγκριθεί εξαίρεση βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ), κρίθηκαν επίσης ανεπαρκείς, δεδομένου ότι η Επιτροπή περιορίστηκε να αναφέρει ότι ήταν πεπεισμένη ότι η ενίσχυση δεν συνέβαλε στην ανάπτυξη ορισμένων οικονομικών περιοχών και ότι η διατήρηση της ικανότητας παραγωγής στον εν λόγω τομέα δεν ήταν επιθυμητή για το κοινό συμφέρον: δεν αναφερόταν ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη το γεγονός ότι η ενίσχυση αποτελούσε μέρος ενός προγράμματος αναδιαρθρώσεως προοριζομένου να διευκολύνει την LPF να στρέψει την παραγωγή της σε προϊόντα υψηλής ποιότητας με μείωση της παραγωγικής της ικανότητας και του μεριδίου της αγοράς.

Η υποχρέωση δεν στηρίζεται στην ανάγκη πλήρους αιτιολογίας όλων των σημείων, αλλά αιτιολογίας των ουσιωδών σημείων κατά τρόπο επαρκώς σαφή. Έτσι, στην απόφαση της 10ης Ιουλίου 1986 στην υπόθεση 40/85, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2263, το Δικαστήριο έκρινε επαρκή την αιτιολογία στην οποία προέβη η Επιτροπή σχετικά με την επίπτωση της ενισχύσεως επί των εμπορικών ανταλλαγών και του ανταγωνισμού, παρόλο που αυτή περιορίζεται στην ακόλουθη διατύπωση:

« Μια τέτοια ενίσχυση, που πρόκειται να επιτρέψει τη διατήρηση σε λειτουργία μονάδων παραγωγής, είναι φύσεως τέτοιας που να θίγονται κατά τρόπο ιδιαίτερα σοβαρό οι όροι του ανταγωνισμού, στο μέτρο που η ελεύθερη λειτουργία της αγοράς θα απαιτούσε κανονικά το κλείσιμο της εν λόγω επιχειρήσεως, πράγμα που θα επέτρεπε την ανάπτυξη των άλλων πλέον ανταγωνιστικών επιχειρήσεων· η εν λόγω επιχείρηση εξάγει περισσότερο από το 70 % της παραγωγής της κεραμευτικών ειδών υγιεινής στα άλλα κράτη μέλη και, κατά συνέπεια, η ενίσχυση ενδέχεται να επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών και να νοθεύσει τον ανταγωνισμό κατά την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1, ... » (ΕΕ 1985, L 59, σ. 22).

Ακόμη και σ' αυτή τη βάση και χωρίς να απαιτείται από την Επιτροπή να εκθέτει με κάθε λεπτομέρεια τους λόγους της, θεωρώ ότι η επίδικη απόφαση δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 190, όπως το έχει ερμηνεύσει το Δικαστήριο σε σχέση με τα δύο ζητήματα που συνδέονται μεταξύ τους, δηλαδή την επίπτωση της ενισχύσεως επί των εμπορικών ανταλλαγών και του ανταγωνισμού, καθώς και τη συμφωνία της με την κοινή αγορά. Πρώτον, η απόφαση δεν περιέχει

πράγματι κανένα στοιχείο ως προς την εν λόγω αγορά ή το μερίδιο της RSV στην αγορά αυτή, δεν μπορεί δε να συναχθεί εν προκειμένω (όπως αυτό ήταν δυνατό στην υπόθεση 40/85) ότι η Επιτροπή βρισκόταν σε δυσχερή θέση λόγω ελλείψεως συνεργασίας, εφόσον παραδέχτηκε με την απάντησή της στην πρώτη από τις γραπτές ερωτήσεις που έθεσε το Δικαστήριο ότι δεν είχε ζητήσει κανένα στοιχείο από την ολλανδική κυβέρνηση σχετικά με το μερίδιο αγοράς που κατέχει η RSV στον τομέα των κατασκευών off-shore. Δεύτερον, η Επιτροπή δεν αναφέρει κανένα στοιχείο ικανό να στηρίξει την άποψή της που διατυπώνεται στην απόφαση, ότι δηλαδή στην εν λόγω αγορά υφίσταντο δυσχέρειες λόγω πλεονάζουσας ικανότητας παραγωγής. Τρίτον, και αυτό είναι το σοβαρότερο, στο σημείο IV της αποφάσεως, αναφέρεται ότι « σύμφωνα με τις πληροφορίες που διαθέτει η Επιτροπή σχετικά μ' αυτό τον τομέα, ο οποίος αντιμετωπίζει σοβαρές δυσχέρειες, οι ανταγωνίστριες επιχειρήσεις της ενισχυθείσας επιχειρήσεως, τόσο στις Κάτω Χώρες όσο και στα άλλα κράτη μέλη, εμποδίστηκαν πλέον των δύο ετών να προβούν σε προσφορές για την κατασκευή μιας ή περισσότερων εγκαταστάσεων off-shore στο πλαίσιο της αγοράς στην οποία λειτουργεί η ενισχυθείσα επιχείρηση· συνεπεία αυτού του γεγονότος, εμποδίζονται οι προσπάθειες διαφοροποιήσεως που καταβάλλονται από τις βιομηχανίες του ναυπηγικού τομέα εντός της Κοινότητας ». Με την τρίτη της γραπτή ερώτηση, το Δικαστήριο ζήτησε από την Επιτροπή να αναφέρει σε ποια δεδομένα στηρίχθηκε για να προβεί σ' αυτή τη διαπίστωση, καθώς και να προσκομίσει τα σχετικά με αυτά τα δεδομένα στοιχεία. Η Επιτροπή απάντησε ότι το χωρίο αυτό έχει μεταφορική σημασία και δεν διαθέτει κανένα άλλο έγγραφο προς στήριξη των ισχυρισμών της, δοθέντος ότι δεν της είχε υποβληθεί καμία καταγγελία ως προς το σημείο αυτό. Η απάντηση αυτή είναι απαράδεκτη. Αν η Επιτροπή θέλει να συναγάγει το συμπέρασμα ότι οι ανταγωνίστριες επιχειρήσεις διστάζουν να υποβληθούν στη σημαντική δαπάνη που συνεπάγεται η υποβολή προσφορών για τη σύναψη συμβάσεων, καθόσον έχουν την εντύπωση ότι μια επιχείρηση όπως η RSV μπορεί να επιτύχει από το κράτος την κάλυψη των ζημιών της, πρέπει να δεχθεί ότι αυτό συνιστά συναγωγή συμπεράσματος και όχι να το παρουσιάζει ως πραγματική διαπίστωση, ότι, σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτει, οι ανταγωνίστριες επιχειρήσεις παρεμποδίστηκαν να προβούν σε προσφορές. Σε τελευταία ανάλυση η αιτιολογία είναι, κατά τη γνώμη μου, ανεπαρκής, επειδή η Επιτροπή δεν εξήγησε, γιατί θεώρησε ότι μπορούσε να εγκρίνει την ενίσχυση που κοινοποιήθηκε το Δεκέμβριο 1980, ενίσχυση το ουσιώδες μέρος της οποίας προοριζόταν για την παύση των δραστηριοτήτων της RSV στον τομέα των μεγάλων ναυπηγήσεων και των μεγάλων κατασκευών off-shore, δεν έκρινε όμως σκόπιμο να εγκρίνει τις ρήτρες του 1982, με τις οποίες επιδιωκόταν, εν γνώσει της Επιτροπής, να καλυφθούν οι πρόσθετες και απρόβλεπτες δαπάνες που αφορούν την εν λόγω παύση. Είναι δυνατό να υφίσταντο λόγοι για κάτι τέτοιο, αλλά, αν υπάρχουν, θα έπρεπε να εκτεθούν λεπτομερώς.

Στην τέταρτη αντίρρησή της επί της αιτιολογίας η RSV επικρίνει το γεγονός ότι η απόφαση δεν ελέγχει τη συμφωνία της χορηγηθείσας ενισχύσεως, αναφορικά με την κατασκευή Simon-Stevin, με την πέμπτη οδηγία περί ναυπηγικών εργασιών (οδηγία 81/363/ΕΟΚ του Συμβουλίου, ΕΕ 1981, L 137, σ. 39). Η Επιτροπή απάντησε ότι η ολλανδική κυβέρνηση δεν της είχε ζητήσει να εξετάσει την ενίσχυση υπό το φως της πέμπτης οδηγίας, υποστήριξε όμως επίσης ότι η Simon-Stevin δεν ανταποκρινόταν στις προϋποθέσεις που επιτρέπουν την εφαρμογή της πέμπτης οδηγίας. Η Επιτροπή προέβαλε ότι, πρώτον, αυτή η ίδια η Simon-Stevin δεν ήταν ένα από τα αντικείμενα που εμπίπτουν στην οδηγία και, δεύτερον, εν πάση περιπτώσει, ακόμη και αν ήταν, ο όμιλος RSV ασκούσε πολύ διαφοροποιημένες δραστηριότητες για να μπορεί να χαρακτηριστεί ως επιχείρηση ναυπηγήσεων υπό την έννοια της οδηγίας. Με την έκτη του γραπτή

ερώτηση προς την RSV το Δικαστήριο τής ζήτησε να απαντήσει αν ενέμενε στο επιχείρημά της ότι η πλατφόρμα Simon-Stevin έπρεπε να χαρακτηριστεί ως «βυθοκόρος» υπό την έννοια του άρθρου 1, στοιχείο α), της οδηγίας και, σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως, να προσκομίσει γραπτή γνωμάτευση προς στήριξη αυτής της θέσεως. Απαντώντας η RSV προσκόμισε απλώς το έγγραφο ενός μηχανικού ο οποίος περιορίστηκε να βεβαιώσει ότι η πλατφόρμα Simon-Stevin έπρεπε πράγματι να θεωρηθεί ότι μπορούσε να δικαιολογήσει τη χορήγηση ενισχύσεως βάσει της τετάρτης οδηγίας. Κατά τη γνώμη μου, η βεβαίωση αυτή δεν αποτελεί γραπτή γνωμάτευση που να στηρίζει την άποψη της RSV. Δεν βοηθεί το Δικαστήριο να σχηματίσει γνώμη αν η πλατφόρμα Simon-Stevin ανταποκρινόταν στις προϋποθέσεις της πέμπτης οδηγίας. Επομένως, δεν πείθομαι ότι η πλατφόρμα αυτή ήταν βυθοκόρος υπό την έννοια της πέμπτης οδηγίας και ότι η Επιτροπή όφειλε να αναφερθεί σ' αυτό με την αιτιολογία της. Επιπλέον, η Επιτροπή θεώρησε, ορθώς κατ' εμέ, ότι ακόμη και αν η πλατφόρμα Simon-Stevin ανταποκρινόταν στις προϋποθέσεις της πέμπτης οδηγίας, δεν αποδείχθηκε ότι η RSV μπορούσε ως όμιλος να λάβει ενίσχυση υπό την έννοια της εν λόγω οδηγίας. Θεωρούμενο υπ' αυτό το πρίσμα το επιχείρημα στερείται βάσεως, δεν είναι δε αναγκαίο να εξεταστεί το ζήτημα αν η Επιτροπή οφείλει να λαμβάνει από μόνη της υπόψη το περιεχόμενο των οδηγιών περί ναυπηγικών εργασιών, όταν της κοινοποιείται ενίσχυση ή σχέδιο ενισχύσεως δυνάμει του άρθρου 93, παράγραφος 2.

Η απόφαση σε ένα τόσο περίπλοκο και σοβαρό θέμα είναι από κάθε άποψη σύντομη και δεν περιέχει λεπτομερή ανάλυση των περιστατικών που συνέβησαν. Είμαι διατεθειμένος εν προκειμένω να δεχθώ τα επιχειρήματα της RSV, ότι η απόφαση πρέπει να ακυρωθεί λόγω μη τηρήσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης κατ' αντιστοιχία προς τα τρία πρώτα ειδικά ζητήματα τα οποία ήδη εξετάστηκαν.

Το πέμπτο επιχείρημα της RSV συνίσταται στο ότι οι ρήτρες του Απριλίου 1982 δεν συνιστούν κρατική ενίσχυση υπό την έννοια του άρθρου 92, παράγραφος 1. Οι ρήτρες αυτές δεν μπορούν να διαχωριστούν από τις συμφωνίες που είχαν συναφθεί προηγουμένως: δημιουργούν μια κατάσταση κατά την οποία η RSV υφίσταται τις ζημίες ROS για λογαριασμό του κράτους. Κατά συνέπεια, τα χρήματα που διατέθηκαν για να καλυφθούν οι εν λόγω ζημίες δεν συνιστούν γενναιοδωρία εκ μέρους του κράτους αλλά εκτέλεση υφιστάμενης συμβάσεως μεταξύ της RSV και του κράτους. Η Επιτροπή περιορίζεται να τονίσει ότι οι ρήτρες του 1982 προέρχονται από τις συμφωνίες του 1980 οι οποίες δεν εγκρίθηκαν ποτέ, ούτε και πρόκειται ποτέ να εγκριθούν από την Επιτροπή, και ότι αυτό το ίδιο το άρθρο 93, παράγραφος 3, επιβάλλει στα κράτη μέλη την υποχρέωση να κοινοποιούν τα σχέδια που αποβλέπουν στην τροποποίηση των υφιστάμενων ενισχύσεων. Κατά τη γνώμη μου, είτε οι ζημίες ROS προκλήθηκαν κατόπιν εντολής του κράτους είτε όχι, καλύφθηκαν από δημόσιο χρήμα και το γεγονός αυτό αρκεί εν προκειμένω για να υπάρχει κρατική ενίσχυση. Το γεγονός ότι η RSV θα μπορούσε να αρνηθεί να εκτελέσει τις παραγγελίες ROS, αν είχε πλήρως ενημερωθεί για τις επιπτώσεις αυτής της δεσμεύσεως στερείται σημασίας.

Το έκτο επιχείρημα που προβάλλει η RSV επαναλαμβάνει την άποψη που υποστηρίχθηκε με το τέταρτό της επιχείρημα, ότι η ενίσχυση δεν

είχε ως στόχο την επίρρωση της θέσεως της RSV στην αγορά ούτε τη διάσωση ορισμένων από τις δραστηριότητές της, αλλά την παύση αυτών: για το λόγο ακριβώς αυτό η ενίσχυση δεν επηρέασε τις εμπορικές ανταλλαγές ούτε νόθευσε τον ανταγωνισμό. Η RSV αναφέρεται στην απόφαση που εκδόθηκε στην υπόθεση LPF, κατά τη σκέψη ιδίως 24 της οποίας: « Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι μεν δυνατό να προκύπτει, από τις ίδιες τις συνθήκες υπό τις οποίες χορηγήθηκε η ενίσχυση, ότι είναι ικανή να επηρεάσει τις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών και να νοθεύσει ή να απειλήσει να νοθεύσει τον ανταγωνισμό, πλην όμως η Επιτροπή οφείλει τουλάχιστον να αναφέρει τις συνθήκες αυτές στις αιτιολογικές σκέψεις της αποφάσεώς της. »

Το χωρίο αυτό της αποφάσεως LPF αφορά βεβαίως την αιτιολογία και όχι την ουσία. Πάντως, η άποψη που υποστήριξε η Επιτροπή κατά τη συζήτηση ταυτίζεται με την άποψη που διατύπωσε στην απόφαση, δηλαδή ότι πρέπει να θεωρηθεί ότι επηρεάστηκαν οι εμπορικές ανταλλαγές και νοθεύτηκε ο ανταγωνισμός, καθόσον οι δυνάμεις της αγοράς θα είχαν, χωρίς την ενίσχυση, επιφέρει νωρίτερα την εξαφάνιση των σχετικών τμημάτων της RSV.

Παρόλο που θεωρώ ότι η αιτιολογία είναι ανεπαρκής και ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε πώς επηρεάστηκαν οι ενδοκοινοτικές εμπορικες ανταλλαγές (καθόσον το μεγαλύτερο μέρος των εργασιών της RSV αφορούσαν εγχώριους αγοραστές και τις εξαγωγές της σε τρίτες χώρες), δεν αποδείχθηκε, κατά τη γνώμη μου, ότι οι ενδοκοινοτικές εμπορικές ανταλλαγές δεν επηρεάστηκαν. Ακόμη και αν η RSV δεν έλαβε νέες παραγγελίες κατά τη διάρκεια του υπό κρίση χρόνου, οι ανταγωνιστές της θα μπορούσαν να προβούν σε προσφορές στη θέση της RSV για τις εργασίες ROS, θα μπορούσαν δε ιδίως να υποβάλουν προσφορές για τις εργασίες στις Κάτω Χώρες. Δεν δέχομαι το έκτο επιχείρημα της RSV.

Το έβδομο επιχείρημα της RSV συνίσταται στο ότι αν τα μέτρα του Απριλίου 1982 συνιστούν ενίσχυση (πράγμα που η RSV αμφισβητεί), η Επιτροπή κακώς δεν τα εξαίρεσε βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ). Η RSV βάλλει κατά της δηλώσεως της Επιτροπής ισχυριζόμενη ότι κατά τη στιγμή της χορηγήσεως της ενισχύσεως το μέτρο αυτό δεν συνδεόταν με κανένα πρόγραμμα αναδιαρθρώσεως ικανό να προωθήσει το κοινό ενδιαφέρον κατά την ένοια του άρθρου 92, παράγραφος 3. Η RSV επιμένει στο γεγονός ότι ο γενικός στόχος ήταν πράγματι η αναδιάρθρωση των δραστηριοτήτων του ομίλου RSV στον τομέα των μεγάλων ναυπηγικών κατασκευών και των κατασκευών εγκαταστάσεων off-shore. Πρέπει πάντως να τονιστεί ότι στην πέμπτη παράγραφο του σημείου Ι της αποφάσεως αναφέρεται ότι « η Επιτροπή διαπίστωσε, επίσης, ότι επρόκειτο στη συγκεκριμένη περίπτωση για διάσωση μιας επιχειρήσεως που βρισκόταν σε δυσχερή κατάσταση συνεπεία διαχειριστικών αδεξιοτήτων και δυσμενών συνθηκών αγοράς και ότι δεν φαινόταν με την εν λόγω ενίσχυση να επιδιώκεται κανένας στόχος εξυγιάνσεως προκειμένου να διασφαλιστεί η μελλοντική βιωσιμότητα της επιχειρήσεως· διευκολύνοντας την επιχείρηση να αποσβέσει τα χρέη της, η ενίσχυση καθιστά δυνατή τη διατήρηση μονάδων παραγωγής μικρής αποδοτικότητας σε μια αγορά που χαρακτηρίζεται από πλεονασματική ικανότητα παραγωγής ». Νομίζω ότι πράγματι τον Απρίλιο του 1982 υπήρχε έστω και ελάχιστη ελπίδα ότι η τελευταία εισφορά ρευστού χρήματος από το κράτος θα επέτρεπε την ομαλή παύση των εν λόγω δραστηριοτήτων της RSV, ελπίδα που διαψεύστηκε από τη μετέπειτα εξέλιξη· αυτό θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως ένα είδος αναδιαρθρώσεως, όχι όμως κατ' ανάγκη ως αναδιάρθρωση που η Επιτροπή υποχρεούνταν να εξαιρέσει βάσει

του άρθρου 92, παράγραφος 3, στοιχείο γ). Έτσι, θα ήταν προτιμότερο (όπως πράγματι φαίνεται ότι έγινε στη συνέχεια) τα ενδεχομένως βιώσιμα τμήματα της RSV να είχαν αποχωριστεί υπό τη μορφή ανεξάρτητων εταιριών ή να είχε μεταβιβαστεί το ενεργητικό και οι τρέχουσες εργασίες τους σε ανεξάρτητες επιχειρήσεις. Η RSV δεν ασχολείται στην ανάπτυξη των ισχυρισμών της διεξοδικότερα με το ζήτημα της εξαιρέσεως, αμφιβάλλω δε αν στους ισχυρισμούς της περιλαμβάνεται οποιοδήποτε άλλο στοιχείο που να μην καλύπτεται με τους άλλους λόγους που προέβαλε. Δεν έχω πειστεί ότι η Επιτροπή υπερέβη τα όρια της διακριτικής της εξουσίας αποφασίζοντας αν η ενίσχυση πρέπει να εξαιρεθεί βάσει του άρθρου 92, παράγραφος 3, και, κατά συνέπεια, θεωρώ ότι πρέπει να απορριφθεί το έβδομο επιχείρημα της RSV.

Το όγδοο και τελευταίο επιχείρημα της RSV στρέφεται κατά της αξιώσεως επιστροφής που περιέχεται στο άρθρο 2 της αποφάσεως. Η RSV υποστηρίζει ότι δεν μπορούσε ευλόγως να αναμένεται από αυτήν ότι γνώριζε τον παράνομο χαρακτήρα της καταβολής της ενισχύσεως. Το κράτος δεν την πληροφόρησε για το ότι ενδεχομένως υφίστατο παρανομία από απόψεως κοινοτικού δικαίου· η RSV δικαιολογημένα πίστευε ότι δεν ήταν απαραίτητη η κοινοποίηση (εφόσον οι ρήτρες του 1982 αποσκοπούσαν απλώς να καθορίσουν ένα ανώτατο όριο σε σχέση με τις προηγούμενες συμφωνίες για τις οποίες η RSV είχε σχηματίσει την πεποίθηση ότι είχαν εγκριθεί από την Επιτροπή), ούτε το κράτος ούτε η Επιτροπή την ανέμιξαν στη διαδικασία της κοινοποιήσεως, δεν έλαβε δε γνώση της ανακοινώσεως στην Επίσημη Εφημερίδα για την έναρξη της διαδικασίας που προβλέπεται στο άρθρο 93, παράγραφος 3. Εξάλλου, η ανακοίνωση αυτή δημοσιεύτηκε μόνο μετά την καταβολή των ποσών και δεν περιείχε τη συνήθη διατύπωση με την οποία ειδοποιούνται οι λήπτες ότι η ενίσχυση που καταβάλλεται πριν μπορέσει η Επιτροπή να αποφανθεί επί της συμφωνίας της με τη Συνθήκη μπορεί στη συνέχεια να ζητηθεί να επιστραφεί. Η ολλανδική κυβέρνηση δεν πληροφόρησε προφανώς την RSV για την αρνητική απόφαση (η οποία ασφαλώς απευθύνθηκε μόνο στην κυβέρνηση) πριν από το Μάιο 1985. Η RSV προσθέτει στο υπόμνημά της απαντήσεως ότι η ανακοίνωση που αφορούσε την έναρξη της διαδικασίας που προβλέπεται από το άρθρο 93, παράγραφος 2, στην υπόθεση RSV δημοσιεύτηκε, πριν η Επιτροπή δημοσιεύσει το Νοέμβριο 1983 (ΕΕ 1983, C 318) μια ανακοίνωση σχετικά με την πρόθεσή της να χρησιμοποιεί σε μεγαλύτερη έκταση τη δυνατότητα να απαιτεί την επιστροφή των ποσών. Λαμβάνοντας ως βάση ότι πρέπει να ακυρωθεί η απόφαση βάσει του προβαλλόμενου δεύτερου λόγου, το επιχείρημα αυτό στερείται σημασίας. Αν κατέληγα στο συμπέρασμα ότι η απόφαση εκδόθηκε εντός ευλόγου χρόνου, θα απέρριπτα τα επιχειρήματα που προβάλλονται στο πλαίσιο του εβδόμου λόγου. Η Επιτροπή σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να ευθύνεται για τις ελπίδες που προκλήθηκαν από τη στάση της ολλανδικής κυβερνήσεως και, με εξαίρεση την καθυστέρηση, τίποτα δεν αποδεικνύει ότι η Επιτροπή ενθάρρυνε με θετικές ενέργειες την RSV να θεωρήσει ότι η ενίσχυση θα εγκρινόταν και ότι δεν θα ζητούνταν η επιστροφή της. Δεν αρκεί ότι η RSV ισχυρίζεται απλώς ότι δεν είχε πληροφορηθεί ότι η ενίσχυση μπορούσε να είναι παράνομη και να ζητηθεί η επιστροφή της.

Συμπεραίνοντας, προτείνω να ακυρωθεί η απόφαση για δύο λόγους, δηλαδή επειδή η παράλειψη της Επιτροπής να λάβει θέση επί της κοινοποιήσεως της ενισχύσεως που έγινε στις 20 Ιουλίου 1982 συνιστά παράβαση της υποχρεώσεώς της να επιδείξει τη δέουσα επιμέλεια και επειδή η αιτιολογία της αποφάσεως είναι ανεπαρκής. Προτείνω να καταδικαστεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα της RSV.